

Goed dat er geluisterd is naar signalen over knelpunten vanuit gemeenten. Jammer dat de gelegenheid niet is aangegrepen om te werken aan wiskundige vereenvoudiging van de regelgeving door discontinuïteiten en niet-lineariteiten weg te nemen.

Sterker nog, er is (althans in het geval van de Participatiewet) een niet-lineaire term bij gekomen. Noteren we het aantal personen in een huishouden van 26 jaar of jonger met de J van Junior en het aantal personen van 27 jaar of ouder met de S van Senior, dan ontvangt dat huishouden volgens de huidige regels

$$(J+S) \times (40\% / (J+S) + 30\%) = 40\% + (J+S) \times 30\%$$

en volgens dit voorstel

$$J \times (40\% / (S+1) + 30\%) + S \times (40\% / S + 30\%) = J / (S+1) \times 40\% + (J+S) \times 30\% + 40\%$$

Het huishouden krijgt volgens dit voorstel $J / (S+1) \times 40\%$ meer dan volgens de huidige regels. Door deze niet-lineaire term hangt de optelsom voor twee of meer huishoudens ervan af hoe de personen over de huishoudens verdeeld zijn. Voorbeeld: 2 huishoudens met in totaal 3 jongeren en 3 ouderen. In het geval van (J=1, S=1) op het ene en (J=2, S=2) op het andere adres is het totale inkomen 306,67%, bij (J=3, S=0) op het ene en (J=0, S=3) op het andere adres is het 380%. De inkomsten verschillen dus terwijl de uitgaven gelijk zijn. Deze inconsistentie zit niet in de huidige regelgeving.

Gerelateerd: het is hinken op twee gedachten om de jongere niet mee te tellen voor kostendeling bij de oudere, maar de oudere wel voor kostendeling bij de jongere. Vindt er nou wel of niet kostendeling tussen die twee plaats?

Dat de kostendelersnorm in de huidige regeling ertoe leidt dat jongeren op straat komen te staan, betekent dat de uitkering voor jongeren te laag is. Het is daarom logischer om, in plaats van de kostendelingscomponent discontinu leeftijdsafhankelijk te maken, de uitkering te verhogen met een lineair met de leeftijd dalend bedrag: geef een lid van een huishouden met N personen

$$f(L) \times P_{\text{jong}} + 40\% / N + 30\%$$

met L de leeftijd van de persoon, P_{jong} een geschikt gekozen extra percentage voor jongeren, en

$$f(L) = 1 \text{ voor } L < L_{\text{min}}$$

$$f(L) = 0 \text{ voor } L > L_{\text{max}}$$

$$f(L) = (L_{\text{max}} - L) / (L_{\text{max}} - L_{\text{min}}) \text{ voor } L_{\text{min}} < L < L_{\text{max}}$$

voor geschikt gekozen L_{min} en L_{max} . Ik heb het niet doorgerekend, maar ik vermoed dat $P_{\text{jong}} = 20\%$, $L_{\text{min}} = 21$ en $L_{\text{max}} = 35$ grosso modo vergelijkbaar is met het huidige voorstel, alleen zorgvuldiger uitgesmeerd.

Maar wat is er eigenlijk mis met stapeling van meerdere bijstandsuitkeringen op één woonadres? Bij de huidige krapte op de woningmarkt is samenwonen gunstig voor de rest van de samenleving, doordat een huis minder wordt bezet. Dat mag best financieel worden beloond. Dit valt met een "lichtgewicht kostendelersnorm" te combineren door de uitkering op

$$f(L) \times P_{\text{jong}} + P_{\text{kostendeling}} / N + P_{\text{algemeen}}$$

te stellen, met bijvoorbeeld $P_{\text{kostendeling}} = 20\%$, de gulden middenweg tussen de oude en de huidige regeling, en $P_{\text{algemeen}} = 70\% - P_{\text{kostendeling}}$.

Het grote voordeel van linearisering van de diverse onderdelen van het sociale vangnet is dat de optelsom van lineaire formules ook weer lineair is. De regelgeving wordt dus niet complexer naarmate er meer onderdelen samenkomen.

Linearisering ligt ook om een andere reden voor de hand: tekenen we een grafiek van het inkomen dat we iemand gunnen als functie van een beschrijvende parameter, dan zal dat altijd een vloeiende curve zijn. In de praktijk is het voor de meeste mensen heel lastig om hun situatie in korte tijd drastisch te veranderen. Ze blijven dus langdurig, soms jarenlang, “hangen” op een klein stukje van de curve. En een klein stukje van een vloeiende curve is heel goed te vervangen door een recht lijntje (een stukje van de raaklijn aan die curve). Als je voor elke burger apart aan een simpele lineaire formule genoeg hebt om te beschrijven wat je de persoon gunt, wat is dan nog de meerwaarde van een beschrijving die ingewikkelder is?

Voorbeeld: mevrouw A werkt het hele jaar door 10 uur per week, zit daarmee het hele jaar onder de bijstandsnorm en krijgt dus het hele jaar door aangevuld tot bijstandsniveau. Meneer B doet precies hetzelfde werk als mevrouw A, voor precies hetzelfde salaris, alleen werkt hij 3 maanden per jaar voltijds (40 uur per week) en zit hij de rest van het jaar werkloos in de bijstand. Beiden werken evenveel uren per jaar, toch heeft meneer B alles bij elkaar een hoger jaarinkomen dan mevrouw A. Deze inconsistentie komt doordat de eis “werken moet lonen” niet lineair is geïmplementeerd. Vul het inkomen van iemand die U uren per week werkt aan met $(1-U/40)$ keer het bijstandsinkomen, en de inconsistentie is verholpen. Althans, voor wie 40 uur per week kan werken.

Ander voorbeeld: mevrouw A uit het vorige voorbeeld heeft een urenbeperking. Op medische gronden kan zij niet langer dan 20 uur per week werken. Zou zij inderdaad 20 uur per week werken, dus voor 100% naar haar eigen vermogen, en wel voor een salaris van S euro per uur, dan gunnen we haar een inkomen van $40 \times S$, dus een aanvulling van $20 \times S$, per week. Bij 0 uren krijgt zij een bijstandsuitkering van B euro per week, dus bij U uren gunnen we haar $B + U(S - B/20)$ per week als aanvulling bovenop de $U \times S$ die zij op eigen kracht verdient. Bij 10 uur per week komt dat neer op een weekinkomen van $B/2 + 20 \times S$, precies het gemiddelde van wat iemand zonder urenbeperking ontvangt bij 0 resp. 40 uur werken. Dat klopt met het gegeven dat mevrouw A voor 50% ($10/20$) naar haar eigen vermogen werkt.

Merk op dat ik in het laatste voorbeeld reken met het uurloon S dat mevrouw A feitelijk voor haar werk ontvangt, niet met het minimumloon (al is dat in de praktijk helaas vaak het hoogst haalbare voor mensen met een beperking). De gedachte van veel politici dat de bijstand spartaans moet zijn, zodat er een financiële prikkel overblijft om de handen uit de mouwen te steken, is niet meer van deze tijd. Corona heeft ons geleerd dat mensen helemaal geen zin hebben om aan de kant te blijven staan. In die zin slaat de hele Participatiewet de spijker op de punt.

Doel moet niet zijn om mensen door externe motivatie te “activeren”, doel moet zijn om pechvogels die intern gemotiveerd zijn de plek en waardering te geven die ze verdienen. Dat doe je voor wat de geld-kant van de economie betreft door het sociale vangnet te lineariseren met als randvoorwaarde dat een “gemiddelde” positie op de welvaarts ladder haalbaar moet zijn voor iedereen die doet wat in redelijkheid van de persoon gevraagd kan worden.

Blijft alleen nog de puzzel over hoe je iedereen optimaal betreft bij de inhoudelijke kant van de economie: de productie/levering van de goederen en diensten die samen de welvaart vormen. Die puzzel gaat niet over geld maar over de aansluiting van individuele mogelijkheden op de behoeften van het collectief. Financiële prikkels waarmee je mensen in feite alleen maar straft voor omstandigheden waar ze niet voor hebben gekozen dragen niet bij aan een oplossing voor deze niet-financiële puzzel, die de bestaansredenen van de Participatiewet vormt.